

Dünya şöhrətli irsimiz

Sazlı, sözlü kəlağayı günləri

Məlum olduğu kimi, UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 2014-cü il noyabrın 26-da keçirilən iclasında Azərbaycan kəlağayı "Kəlağayı simvolizmi və ənənəvi sənəti" adı ilə UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir. Bu gün həmin tarixi hadisənin 10 illik yubileyidir. İl ərzində "Sazlı, sözlü kəlağayı günləri" layihəsi çərçivəsində festivallar, konsertlər, sərgilər təşkil olunub.

Kəlağayı gözəllik, ismət, həya simvolu sayılan qadın baş örtüyüdür. Təbriz, Ərdəbil, Gəncə, Şamaxı, Şəki, Naxçıvan şəhərlərində, İsmayılının qədim Basqal kəndində yüz illərdən üzübəri bu tip gözəl ipək örpəklər hazırlanıb. 10 il əvvəl isə Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın xidmətləri sayəsində Azərbaycan kəlağayı UNESCO-da lazımı dəyərini alıb. Beləliklə, göz-könül oxşayan bu baş örtüyü xalqımıza məxsus milli-mənəvi irs nümunəsi kimi beynəlxalq səviyyədə təsdiqlənib.

"Kəlağayı muzeyi"nin sahibi, "Mirvarid Dilbazi Poeziya Məclisi" İctimai Birliyin sədri, şair-publisist Güllü Eldar Tomarlı Ərzincan səfərində, Uluslararası Türk Dünyası Simpoziumunda 40-dan çox Türk dövlətinin nümayəndələrinə Azərbaycan xalqının qədim baş örtüyü, onun istifadə qaydası, sosial məzmunu haqqında informasiya verib və onlar da xalqımızın dünyagörüşünə, mənəvi dəyərlərinin dərinliyinə, kəlağayının hikmətinə heyran qalıblar. Güllü xanım "XQ"-yə müsahibəsində bildirib ki, yubiley münasibətilə ilin əvvəlindən paytaxtın elm və təhsil ocaqlarında, Naxçıvanda, bölgələrdə, o cümlədən mədəniyyət beşiyi Şuşada, hətta qonşu Gürcüstanda – Tbilisi, Rustavi və Marneulidə yaddaqalan mərasimlər keçirilib.

Qədim İpək yolu ab-havası ilə nəfəs alan, kəlağayı məskəni olan Basqalda hər evdə bu sənətlə məşğul olunub. Əsrimizin

əvvəllərində burada ayrıca fabrik də işə salınıb və yeni nəsil dizaynerlərin sayəsində qədim baş örtüyü sanki 2-ci həyatını yaşamağa başlayıb. Ünlü modelyer Fəxryyə Xələfova dəfələrlə öz geyim kolleksiyasında kəlağaydan istifadə edib. Bir neçə il əvvəl Avropa Azərbaycan Cəmiyyəti tərəfindən Parisdə azərbaycanlı dizayner Mənzər Hacıyevanın "Kəlağayı" butiki təşkil olunub.

Azərbaycan ipəkçiliyinin kəlağayı istehsalı ilə birbaşa bağlı olduğunu söyləyən psixoloq Rəna İbrahimbəyova çıxışlarında, kəlağayının insan həyatını təsvir etdiyini vurğulayıb: "Kəlağayının üzərindəki naxışlar kainatın və dünyanın quruluşunu təsvir edir. Örpəyin kənarındakı haşiyə dəğ anlamındadır, bu, insanları qoruyur. Oradakı haşiyə isə o biri dünyanı təsvir edir və naxışlardan görüldüyü kimi, o dünya indikindən daha rəngli və mürəkkəbdir".

Bakıda, Güllü xanımın ev şəraitində yaratdığı "Kəlağayı muzeyi"nə gələnlərin sayı da bu il artıb. Burada Şərq motivləri əsasında basma üsulu ilə bəzənib haşiyələnən, naxışları – baxışları adamı sehirleyən ipək kəlağayılardan göz çəkmək olmur. Bu gün "sehirli" baş örtüyünün dünyaca şöhrət qazanması fərəh doğurur. "Günəş", "Səmayi-şəms", "Haşiyə", "Şax", "Buta", "Mədəhil", "Xarıbülbul", "Heyratı", "Xətayi", "Kəpənək", "Çobanyastığı", "Çiyələk" və "Aypara" naxışlar daha məşhurdur. "Şah buta", "Saya buta",

"Xırda buta" çeşnili, "Heyratı", "Soğanı", "İstiotu", "Albuxarı", "Abi", "Yələni" adlı örtüklər sənət nümunələri kimi sərgilərdə, yarmarkalarda həmişə göz oxşayıb. Azərbaycana qonaq gələn əcnəbiləri "Bəstə-nigar", "Gəlinlik", "Qızılı", "Mixəyi", "Noxudu", "Yaşıl-qara", "Zeytun", "Bənövşəyi", "Ağzəmin-zanbağı", "Ağzəmin-qızılı" kəlağayılar daha çox cəlb edir.

Onu da deyək ki, ayrı-ayrı soydaşlarımız muzeyə nənələrinin yadigarı olan kəlağayıları həvəslə, təmənnaşlıqla bağışlayırlar. Nəsillikcə kəlağayı sənətinə könül verən Mürşüd Talibovun əl işləri də maraqlı doğurur. Bunlar klassiklərimizin portretləri ilə bəzədilmiş kəlağayı nümunələridir. Kəlağayıya həsr olunan rəsmlərdən Səttar Bəhlulzadənin 1973-cü ildə çəkdiyi "Kəlağayı ilə natürmort"u qeyd etmək olar. Rəssamlar Gülnarə Məmmədova, Natiq Nəcəfzadə, Sehran Allahverdi də kəlağayı mövzusunda gözəl əsərlər yaradıblar.

"Mirvarid Dilbazi Poeziya Məclisi" İctimai Birliyi "Azərbaycan kəlağayı – min illərin yadigarı" adlı kitab da çap etdirib. Topluda Aşıq Ələsgərdən üzübəri bu milsiz baş örtüyünü şairlərin sevvə-sevvə vəsf etdiyi şeirlər verilib:

*Gözəl, sənin nə vədəndi,
Kəsilib qısa tellərin?
Kəlağayı əlvən, qıyqacı
Üstündən basa tellərin...*

Bu gün Kəlağayı Günü ilə əlaqədar olaraq Bakının Suraxanı rayonunda, Qurban Abbasov adına Mədəniyyət Sarayında "Sazlı-sözlü kəlağayı" bayramı keçiriləcək. İçərişəhərdə – Maqsum İbrahimbəyov Yaradıcılıq Mərkəzində isə "Kəlağayı" Basqal İpək Mərkəzi ilə birgə yubileyə həsr olunan gecə təşkil olunacaq.

Ə.DOSTƏLİ
XQ